

χύνονται τριγύρω του όλα τάχαμνά τὰ αἰσθήματα, ἡ ζούλια, ὁ φτόνος, τὸ μῖσος, κι ὅλες οἱ ἀχαμνὲς οἱ συνήθειες, ἡ ψεφτιά, ἡ συκοφαντία, κι ὅ τι θέλεις. Ὁ σωθινίστας πολὺ ἐφκολα βγαίνει καὶ προδότης. Γιατὶ ἔχει; Ποῦ δὲ σὲ πᾶει τάχα ἡ στενοκεφαλιά; Δὲ σοῦ λῆω πάλι· συχνὰ ὁ σωθινισμὸς εἶναι ὄχι ἀπὸ πάθος, μὰ μόνο καὶ μόνο ἀπὸ κερδοσκοπία. Τί λές; Ἄς ἀφήσουμε πῶς τοῦ ἀξίζει πολλές φορές καὶ τὸνομα τσαρλατανισμός. Γνωστὴ κι ἀφθὴ ἡ λέξη στὴν Ἑλλάδα.

Ὡς εἶδω νομίζω συμφωνοῦμε. Τώρα ὅμως ἴσως μαλλώσουμε. Τίποτα! Θὰ μαλλώνουμε, ἂν δὲν ἔγραψες τὴν ὥραία ἐκείνη τὴ φράση ποὺ ἀποκρίνεται ὁ Λάμπρος τῆς Χάρης: — «Μπα! γιὰ τὸν παπού μου μιλάτε τόσο ὥρα; Δὲν κατάλαβα. Μὰ ὁ παπούς μου δὲν πῆθανε. Ὁχι! Ὁ παπούς μου ζεῖ, γιὰ μένα τουλάχιστο ζεῖ... μέσα μου... τὸν νοιώθω. Ἄν εἴτανε ἄνθρωπος ὁ παπούς μου ποὺ νὰ πεθαίνει, καθόλου δὲ θὰν τὸν λογάριζα... Σὰς εἶπα ἐγὼ πο- τίς πῶς πῆθανε ὁ παπούς μου;»

Ἀπὸ εἶναι τάληθινὸ καὶ τὸ βαθὶ τὸ νόημα τοῦ ἔργου σου. Οἱ πεθαμμένοι δὲν εἶναι οἱ ἀρχαῖοι. Ζοῦνε πάντα καὶ πάντα. Πεθαμμένοι ὅσοι δική τους ζωὴ δὲν ἔχουνε, ὅσοι δὲν τὸ κατάλαβαν πῶς ζοῦνε μέσα μας οἱ προγόνου, ὅσοι γυρίζουνε στὸν τάφο τοὺς προγόνους καὶ θάβονται μαζί τους, γιατί δὲν τοὺς νοιώθουνε πῶς εἶναι ζωντανοί. Ὁχι! τὴν Ἀκρόπολη δὲ θέλεις νὰ τὴ βγάλῃς ἀπὸ τὴ μέση. Ἀπὸ τὴ μέση θέλεις νὰ βγάλῃς ἐκείνους ποὺ ἀνεβήκανε ἀπάνω καὶ δὲ ζωντανέψανε. Ἡ παρωδία δὲν εἶναι ζωὴ. Ζωὴ, νὰ ζῇς ὁ ἴδιος. Κι ἀπὸ μᾶς μαθαίνουνε οἱ ἀθάνατοι, ποῦ γιὰ τέτοιο λόγο ζήσανε κι ἀκόμη ζοῦνε. Δὲ ρητορέβω. Γιὰ πράγματα πολὺ θετικὰ σοῦ μιλῶ. Μήπως δὲν τὰ εἶδαμε καὶ τώρα; Μήπως δὲν ἀκούσαμε, μήπως δὲ διαβάσαμε τί εἶπε ὁ κόσμος γιὰ τὴν παράσταση τῆς Ἀντιγόνης; Ἄν εἴτανε κοινὴ γνώμη στὴν Ἀθήνα, κοινὴ γνώμη δηλαδὴ ποὺ νὰ σέβεται τοὺς ἀρχαίους, τέτοια παράσταση δὲ θὰ τὴν ἔφινε νὰ γίνη. Ἐγὶνε ὥστόσο καὶ συνάμα ἔγινε τὸ μασκαράλικο σωστό. Μασκαράλικο νὰ τὸ ποῦμε, ἀφοῦ ἡ τραγωδία—καὶ τί τραγωδία!—κατάντησε κωμωδία. Ἐλα ὅμως νὰ υποθέσουμε πῶς ὑπάρχει ἀξιαφάνεια στὴν Ἀθήνα τὸ σέβας, πῶς ὑπάρχει στὴν Ἀθήνα ἡ ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀρχαίους, πῶς τοὺς θέλουνε καὶ πῶς τοὺς τάφους γονατιστὰ τοὺς παρακαλοῦνε νὰ νοιώθουνε, γιὰ νὰ χαρῇ ἀκόμη ὁ λαὸς τὸ πρόσωπό τους, ἂς υποθέσουμε πῶς δὲν τοὺς ἔχουνε

ὁ Θεός, ποῦ ἔβλεπε μέσα στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι. Δουλειὰ περασμένη τώρα· ἀφοῦ τὴ φυλακή μου τὴν ἔκαμα (καὶ πόση;—δεκατέσσερα χρόνια) γιατί θὰ λῆω ψέμα; Μὰ τὸ ξέρε ὅλο τὸ νησί, μόνο ἐσύ, φαίνεται, ἀλησμόνησες. Θέλεις νὰ μάθεις ὅλα ἀπὸ τὴν πρώτη ρίζα;...

Παλὰ στομάχια μᾶς ἐχώριζαν· κάτι γιὰ παλ- ληκαριές (ἀφτός, ὁ Θεός σ' ἠρώρε) τον, ἐπείραζε τὴν παρῆα μου), κάτι γιὰ γυναικοκουβέντες, σὰν εἴμαστε ἀνύπαντροι κ' οἱ δύο, κάτι γιὰ τὰ χτήματά μας. Ἐξήραστε τέλος ὀχτρεμένοι· σὰν ἱμποροῦσε μ' ἔβλα- φτε. Ὑπαμονετικά ἐγὼ εἶδνα τόπο τῆς ὀργῆς. Μὰ ἦσαν ἐκλογές δημοκρατικές,—θὰ τὸ θυμάσαι, ἀφοῦ ἔχτιζες τὸν Ἀν-Νικόλα,—κ' ἐδρεθήκαμε ἀντίθετοι, φυσικά...

Μία νύχτα ὁ Γλαβοστάθης ἐκαθόταν στὸ μα- γαζὶ μὲ κομματάρχες· ἰλογαρίζαν τοὺς ψήφους· ἐγὼ ἐδιαβάζινα κι' ἔκουσα μ' ἐμελετοῦσαν. «Ἐξήντα ψήφους σέρνει ὁ Μάγρης» ἔλεγε κάποιος.

«Ἐγὼ τότε κάνω νὰ μὴ βγεῖ ἀπὸ τὸ σπῆτι τὴν ἡμέρα τῆς ἐκλογῆς» ἀπάντησε ὁ Γλαβοστάθης, ἔπροσβάλληκα· ἐμπῆκα στὰργαστήρι· κ' ἐκάθισα σιμά τους, καλῶρα σὰν τώρα. Ἀλλὰ δὲν εἶπαν λόγος· ὁ Γλαβοστάθης μόνο ἐχλώμιανε περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ἦταν τὸ φυσικό του, ἐντροπιάστηκε καὶ τῶβαψε.

γιὰ πεθαμμένους, παρὰ τοὺς βλέπουνε πάντα ζων- τανούς, τότες τί παράσταση μποροῦσε νὰ γίνη! Πῆς τί ἀνάσταση καὶ τί χαρά! Θὰ φιλοτιμιόντανε νὰ πάρουνε μετάφραση τῆς Ἀντιγόνης, μετάφραση στὴ δημοτικὴ, στὴ ζωντανὴ τὴ γλώσσα. Θὰ παραγγέλ- νανε, ἂν δὲν εἶχανε. Καὶ τὸ πιὸ παράξενο εἶναι ποῦ ἔχουνε! Ἡ δὲν τὸ ξέρουνε τάχα πῶς φέτο ἴσια ἴσια τὴ μετάφραση ὁ Κ. Μάνος; Θὰ τὴν παρασταίνανε τὴ μετάφρασή του. Θὰ τὴν καταλάβαινε ὁ λαός, κι ὁ κόσμος ποῦ ἐρχότανε ἀπὸ παντοῦ μεριά στὴν Ἀθήνα, ὁ κόσμος θάλεγε· «Λαὸς ἰφτυχισμένος! Τά- ριστουργήματά του, αἰώνια εἶναι, ἀφοῦ αἰῶνες στὴ γλώσσα του τάκουε, ἀφοῦ καὶ σήμερα ζοῦνε!»

Ἀπὸ θὰ τιμοῦσε τὴν Ἑλλάδα. Γιατὶ πάντα θὰ τὴν τιμήσουνε οἱ προγόνου, ὅταν κ' ἡ Ἑλλάδα τοὺς τιμήσῃ, ὅπως τοὺς πρέπει, ὅταν τοὺς ζωντα- νίσῃ. Ὅποιος λούστηκε, ψυχὴ καὶ σάρκα, στὰ νερά τὰ θάνατα τῆς Ὀμορφίης, ὅποιος προσπάθησε νὰ ἀνα- πνέψῃ τὸν ἀέρα ποὺ ἀναπνέανε, ὅποιος γύριψε μὲ λαχτάρα, μελετώντας τὰ κείμενα τὰ θεῖα, νὰ τοὺς δῇ νὰ κινιῶνται, νὰ τοὺς ἀκούσῃ νὰ μιλοῦνε, ὅ- ποιος ἐννοίωσε νὰντιλαλοῦνε τὰ λόγια τους στὴ ζωὴ του, στὴν ἴδια τὴν καρδιά του, ἔχ! ὅρια δὲν ἔχει ὁ θαυμασμός του, ἡ λατρεία του πρὸς ἀφτόν. Ἀφτοὶ πρῶτοι πρῶτοι δώκανε ὑπαρξὴ στὸν ἄνθρωπο, ὑπαρξὴ στὸ νοῦ του, ὑπαρξὴ στὴν καρδιά του, ἀφοῦ πρῶτοι δώκανε γλώσσα καὶ στὴν καρδιά καὶ στὸ νοῦ. Γλώσσα ζωντανή. Ἐννοεῖται, ἀφοῦ πρῶτοι ἀνακα- λύψανε τὴ ζωὴ.

Εἶσαι ἀληθινὸς ἀπόγονός τους, ἐσύ, φίλε μου, ποῦ τοὺς πολεμᾷς σὲ ζωντανὴ γλώσσα καὶ ποῦ τὸ δράμα σου ζῇ.

Ὁ φίλος σου

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ὁ Γερμανὸς ἀρχαιολόγος. — Ἀγαστὶ κύριε Μι- στριώτα, ἐρίματι ἀποτυπῶσαι τὴν ὁματέρην μορφήν φω- τογραφικῶς, ὅπως τῶν ὡραιοτήτων τοῦ ἐνδόξου ὁμῶν ἔ- στως ἀνάμνησιν τινα ζῶσαν προσκτήσωμαι. Βούλη τῇ ἐ- σέῃ μου ταύτῃ εὖνους γενέσθαι;

Μιστριώτης. — Ὁ γὰρ εἰ ἔγνωκας ἐτι τὸ ἐγκαλ- λώπισμα καὶ ἀγλάτισμα τῆς τῶν σοφῶν ταύτης πόλεως εἰμί.

Ὁ Γερμανός. — Ἐξοστί μοι ποιῆσαι τοῦτο;

Μιστριώτης. — Ποίει... (μονολογῶντας) φαίνεται ὅμως ἐτι γιὰ νὰ διαλέξῃ ἐμένα μέσα σὲ τόσους ἄλλους ὅμαιμι κι ὁμορφος.

Οἱ ἐκλογὲς ἦρθαν κ' ἔφυγαν· ἡ νίκη μας τὸν ἐπάθιασε· ἤθελε νὰ μὲ χτυπήσῃ, μὰ δὲν εἴφερε πῶς. Μία μέρα ἀνταμωθήκαμε στὸν κάμπο· ἔφερνε φάρμα ἀπὸ τὴ θάλασσα γιὰ πούλημα· μ' ἐκοίταξε μὲ μάτι ἀνήμερο· ἐγὼ ὅμως τὸν ἐσίμωσα καὶ τοῦπα: — Ἀτὶ ἔχεις, μωρὲ Γλαβοστάθῃ;

«Τίποτα» μ' ἀπάντησε δίχως νὰ σταματήσῃ.

Ἐγὼ τοῦ πῆγα κατόπι, ὥς τὸ χωριό· ἤθελα νὰ τοῦ δείξω πῶς δὲν τὸν ἐφοβόμουν. Στὸ φόρο τοῦ ἀναποδόγυρα τὴν κόφα μ' ὅλα τὰ ψάρια καὶ τοῦ τὰ τσαλαπάτησα. Ἀφτός ἐφώναζε. Τοῦ τὰ πλέρωσα.

Λίγες μέρες ἔπειτα ἀνταμωθήκαμε ἕνα βράδι σ' ἕνα μαγαζὶ τοῦ χωριοῦ. Ἦταν μαζὶ τοῦ ὅλη του ἡ παρῆα· πέντε παιδιὰ τῆς φωτιῆς. Πετιέται τότες ὁλόρθος καὶ μοῦ λείει: — ἈΜάγρη, εἶσαι ἄτιμος, ἄτι- μος, ἄτιμος!

Ἐθῆμωσα μὰ ἐβαστάχτηκα (κανεὶς δὲν πρέπει νὰ ὑπακούει τὸ θυμὸ του) καὶ τοῦ κάνω: — Ματα- πές το!

«Εἶσαι ἄτιμος, ἄτιμος, ἄτιμος!»

«Ματαπές το!» Καὶ τὸ ματᾶπε ἐννιά φορές ὅλο, ὅλο. Τοῦ λῆω σοβαρὰ καὶ μὲ βραχνὴ φωνή: — Ὁ Γλαβοστάθῃ· κράτησε τὴ γλώσσα· μὴ ματαβρίσεις τί τὰ λόγια ποῦ θὰ σοῦ πῶ, ἂν ματανοίξεις τὸ

ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ *

Ἀφιερωμένη
Τοῦ φίλου μου Κ. Τρικογλίδη
Στὴν Ἀλεξάνδρεια

Καὶ τώρα ποῦ παρήγγειλε τὴ σάρκα, κ' εἶσαι
[ὦραφο στοχεῖς,
Ἦρθε κ' ἐσὶ ἡ ἐράδα σου γιὰ νὰ μὲ ταξιδέψῃς.
Καὶ τριγυρνᾷς με, ὀδηγητῇ, μέσα στὰ στέστερια
[τοῦ Ὀνειρου,
Καὶ μὲ περνᾷς ἐπὶ τὰ τέρταρα τῆς Σκέψης.
(Κ. Παλαμῆς. — Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή.—
Ἐκατὸ Φωνές).

ΧΡΥΣΟΓΛΑ

Σμαράγδα μου... τί γέρνεις τὸ κεφάλι σου, παιδί μου,
Πάνου στὸ χέρι σου καὶ κάθεται θλιμμένη;
Ποῖος πόνος τάχα τὴν καρδιά σου κρυφοτρῶει;

ΣΜΑΡΑΓΔΑ

Δὲν ξέρω, μάννα μου γλυκιὰ, τί μοῦ βραβαίνει
Τὰ στήθια σὰν κακὸς βραχνᾶς. Ὁ νοῦς μου τρέμει
Πῶς μαύρη συφορὰ τὸ σπῆτι μας θὲ νάβρῃ.
Βαριὰ ἡ ψυχὴ μου θλίβεται χωρὶς νὰ ξέρω
Τὸ λόγο. Ποῦναι τὸ παιδί μου νὰ ξεχάσω
Στὸ γέλιο τοῦ τᾶθῶ τὴ θλίψη μου; νὰ διώξῃ
Ἡ πρόσχαρη θωριά του τῆς καρδιᾶς τὸ φόβο;
Μήτ' ὁ Θωμᾶς δὲ φαίνεται. Κεῖδ τὸ γιοφύρι
Μέρα καὶ νύχτα τὸν κρατᾷ σιμά του, κι ὅλη
Τὴ λεβεντιά του μάρανε καὶ σὰν τὴ Λάμια
Τοῦ τρώει τὴ νιότη μ' ἀγρυπνίες καὶ μ' ἐγνοίες.
Μὰ ἀκόμα δὲ στεριώθηκε. Καταραμένο!
Στὰ στήθια τοῦ καλοῦ μου στέριωσες τὸν πόνο...
Λές ὅτι πείσμα τῶβαλε καὶ τὸ ποτάμι
Στὸ ρέμα του νὰ μὴν ὀρθοσταθῇ γιοφύρι
Γιὰ νάχῃ πάντα τᾶφρισμένο τοῦ τὸ στόμα
Διάπλατο καὶ κορμιὰ σὰν Ἀδὴς νὰ ρουφᾷ.
Ὡς πὸς ἀκόμα θὰ ρουφήξῃ! Πόσες πίκρες,
Στοιχεῖο τοῦ ποταμοῦ, θὰ φέρῃς στὸν καλὸ μου;
Θάβρῃ στιγμὴ ποῦ ἡ τέχνη του θὰ σὲ νικήσῃ.

* Ἡ ἱστορία γίνεται στὰ Μεσαιωνικὰ χρόνια καὶ στὴν Ἀρτα.

στόμα, δὲ θὰ διορθωθῶν παρὰ μὲ αἷμα». Καὶ τὸν ἐκοίταζε κατῆματα.

Ἀφτός ἐρίξε τὸ βλέμμα ὀλόγυρά του καὶ, θαρ- ρεύοντας γιατί εἶχε ἀθρώπους σιμά του, μὲ ξανά- ἔδρισε δέκατη φορά. — «Εἶσαι χαμένος» μούπε κ' εἶ- σαι ἄτιμος!

Κ' ἐγὼ λυπημένος τ' ἀποκρίθηκα: — «Γλαβο- στάθῃ, δὲν εἶμαι καθὼς λές, οὔτε ὁ ἴδιος, οὔτε τὸ σῶ- μου· γιατί κ' οἱ παπποῦνοι μου ἔκουσθησαν γιὰ παλ- ληκαριές καὶ γώ. Δικὸς μου ἦταν ὁ Γεώργιος Σκάμπας, ποῦ ἐκατάκλεισε ἕνα χωριὸ στοὺς Μύλους, κι' ἄλ- λοι, κι' ἄλλοι. Μόνο ἐσύ τέτοιος εἶσαι· κλέφτης ἀ- κουσμένος κι' ἀφορεσμένος· ἐσύ ἄτιμος εἶσαι· γιατί ἐσὶ, τὴ γυναῖκα σου τὴν εἶχα ἐγὼ πρὶν καὶ νὰ τοι οἱ μαρτύροι νὰ σ' ἐταποδείξω». Ἐτοῖς εἶπα κ' ἐβγάλα ἀπὸ τὴ ζώση ἕνα μαχαίρι μακελλαρίσιο, ποῦ τῶσερνα πάντα μαζὶ μου· τὸ κάρφωσα ἀπάνου στὸ τραπέζι.

Ἀφτός ἀναταράχτηκε λιγωμένος ἀπὸ τὴν προσ- βολή, ἐρίξε κατὰ γῆς τὸ φέσι του κ' ἐκίτρινισε.

«Βγάλε τᾶρματά σου» τοῦπα.

«Δὲν ἔχω» ἀποκρίθηκε.

«Σύρε φέρ' τα».

«Ποῦ προσμένεις;»

«Ἐδῶ».